

2.11 Мотивація вибору професії лікаря-психолога як основа формування професійної ідентичності

Сучасна психологічна наука приділяє особливу увагу дослідженню проблем формування активного суб'єкта професійної діяльності. Актуальності набувають питання щодо дослідження психологічної готовності до вибору професії, мотивації вибору професії та формування професійної ідентичності сучасних студентів. Дослідження цих складових зумовлене їх важливістю для забезпечення успішного професійного становлення студентів під час навчання у закладі вищої освіти України та подальшого вдосконалення системи професійної підготовки фахівців у галузі медичної психології.

У процесі підготовки компетентного фахівця важливу роль відіграє мотивація вибору професії. Вона є тією психологічною складовою, яка дозволяє пояснити заради чого був здійснений цей вибір, а також, забезпечує регулюючу функцію активності студентів та має значний вплив на навчальну успішність студентів, яка є запорукою формування їх професійної компетентності. На думку Х.Хекхаузена, саме мотивація, визначає можливість для реалізації потенціалу особистості, оскільки, саме від неї залежить, як і в якому напрямку будуть використані різні функціональні здібності [235]. Мотивація відповідає за реалізацію психологічної готовності до діяльності. Зокрема, позитивна мотивація до діяльності, вольове прагнення стати професіоналом, дозволяє компенсувати навіть недостатній розвиток компетентностей, створюючи передумови для їх доведення в процесі професійного становлення до необхідного рівня. Саме тому, дослідження мотивів вибору майбутньої професії дозволяє прогнозувати динаміку професійного становлення майбутнього лікаря-психолога.

Професійна ідентичність, у свою чергу, виступає важливим чинником формування цілісності особистості, яка свідчить про ступінь визнання себе як професіонала та прийняття професійної діяльності як засобу самореалізації.

Професійна ідентичність студентів вищого медичного навчального закладу є безумовною умовою якісної підготовки кадрів у медичних навчальних закладах, так як вона є важливим чинником їх успіху в подальшій клінічній практиці [236, 237].

Сучасний етап суспільно-політичного розвитку суспільства засвідчує, що психологія є популярною та її все частіше обирають молоді люди як свою майбутню професію. В умовах повномасштабної війни росії в Україні попит на здобуття спеціальності «Медична психологія» лише зростає. Для нас важливим є забезпечення високої якості підготовки майбутніх лікарів-психологів. Тому, це спонукає нас до дослідження психолого-педагогічних чинників, які сприяють формуванню компетентного фахівця, майбутнього професіонала. Адже, забезпечення високого рівня професійної підготовки студентів та формування особистості професіонала є одним з пріоритетів Національного медичного університету імені Олександра Богомольця.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що психологічні аспекти підготовки професіонала представлені у цілій низці методологічних і загальнотеоретичних досліджень (В.П. Андрущенко, Г.О.Балл, І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, О.М.Коkun, Г.В. Ложкін, В. Луговий, С.Д.Максименко, М.М.Матяш, В.О.Моляко, В.І.Осьодло, В.В.Рибалка, Н.І.Пов'якель, Н.В.Чепелєва, Т.С.Яценко та ін.). Шляхи реалізації компетентнісного підходу в освіті визначали Н. Бібік, Л. Ващенко, Е. Зеєр, О. Овчарук, Г. Селевко, О. Падалка, Н.А.Тертична, М. Савчин, Л.В.Литвинова та інші.

Дослідженими є питання: сутності, етапів і детермінуючих чинників становлення особистості (М.С.Корольчук, О.М.Коkun, Є.Клімов, та ін.); ролі й місця здібностей, інтересів, мотивів та особистісних рис у формуванні професійно важливих якостей (Є.Ф.Зеєр, С.С.Занюк, Т.В.Кудрявцев, Б.Ф.Ломов та ін.).

Досліджувалися питання ефективності діяльності і взаємозв'язку значущих мотивів, структури мотивів при виборі професії, динаміки мотивації на різних рівнях професійної підготовки, впливу мотивів вибору на процес

адаптації (В.Г.Асєєв, В.К.Вілюнас, В.І.Ковальов, О.К.Тихомиров, В.А.Ядов та ін.).

У багатьох теоретичних роботах вивчалися питання формування мотивів з минулим досвідом суб'єкта (С.Л.Рубінштейн), ієрархізації та підпорядкуванні мотивів (Д.Леонтьєв та ін.), ролі пізнавальних та емоційних компонентів у мотиваційних процесах (І.Д.Бех, М.Й.Боришевський, В.А.Іванніков, Л.М.Кален, В.І.Ковальов, К.Левін, К.Обуховський та ін.), ситуативного розвитку мотивації (В.К.Вілюнас), детермінації вибору фіксованою установкою (Д.М.Узнадзе), порушенні процесів смислотворення (Б.С.Братусь, Ж.П.Вірна, Б.В.Зейгарник, Л.С.Цветкова), опосередкованості мотивації (В.П.Казмиренко, Н.В.Чепелева, Х.Хекхаузен), впливу суб'єктивної цінності мети та ймовірності успіху на виникнення спонук (А.Аtkinson, G.Rotter).

Питання професійної ідентичності у процесі підготовки фахівця були предметом багатьох наукових досліджень. Важливий внесок у вивчення цього феномена зробили закордонні вчені, які власне й започаткували розгляд проблеми ідентифікації та ідентичності (А. Адлер, Х. Беккер, Е.Гоффман, В. Джеймс, Е. Еріксон, Л. Кляйн, Ч. Кулі, Дж. Мід, С. Московічі, Дж. Тернер та ін.).

Науковці розглядають ідентичність як базисне явище, завдяки якому відбувається розвиток людини в процесі соціалізації та персоніфікації (Р.Адамек, О. Васильченко, М. Герберт, З. Фрейд та ін.), з'ясовують її роль у структуруванні особистості з позиції соціальної психології (М. Боришевський та ін.); визначають роль образу професії для формування ідентифікації професіонала (І. Мельничук, В. Петренко та ін.).

Професійна ідентичність формується в період навчання студентів у вищому навчальному закладі та є результатом складних процесів фахового самовизначення (мотивації) студента та його адаптації у ВНЗ [238]. Професійна ідентичність часто визначається як «ставлення, цінності, знання, переконання та навички, що поділяються з іншими членами професійної групи» [239]. На

розвиток професійної ідентичності впливає кілька факторів, включаючи практичний досвід та професійну соціалізацію [240].

Проблеми забезпечення якісної професійної підготовки психологів вивчали О.Ф.Бондаренко, Л.Ф.Бурлачук, Л.В.Долинська, Л.М.Кален, М.М. Матяш, О.В.Матвієнко, Н.І.Пов'якель, Н.В.Пророк, О.С.Романова, О.П.Саннікова, Н.В.Чепелєва, Н.Ф.Шевченко та ін. Зокрема, досліджувалися різні аспекти процесу становлення особистості майбутнього психолога: професійно значущі якості (О.Ф. Бондаренко, Л.В. Долинська, В.Г. Панок, Н.В. Чепелєва), професійне мислення та рефлексія (М.Ю. Варбан, Н.І. Пов'якель, Н.В. Пророк, Ю.Г. Шапошникова), аксіогенез (В.М. Мицько, З.С. Карпенко, Г.К. Радчук), самоактуалізація (Ю.Г. Долінська, Л.М. Кобильнік), професійна свідомість (А.Г. Самойлова, Н.О. Кучеровська, Н.Ф. Шевченко), професійна ідентифікація (Т.М. Буякас, О.О. Міненко, Н.А.Тертична), становлення Я-концепції (І.П. Андрійчук), мотиваційні компоненти професійної діяльності (Ж.П.Вірна, Л.М.Логвіновська), формування морально-етичної відповідальності (І.Г. Тимошук) та ін.

Отже, аналіз психологічних аспектів формування активного суб'єкта професійної діяльності засвідчив актуальність дослідження мотивів вибору професії та професійної ідентифікації на шляху розв'язання цієї наукової проблеми. Мотивація вибору професії відіграє важливу роль у процесі професійної підготовки фахівця та формування його компетентності. Вона зумовлює активність студентів, творчий пошук та самостійну роботу студента у напрямку формування себе як професіонала. Професійна ідентичність визначає ступінь визнання себе як професіонала та прийняття професійної діяльності як засобу самореалізації. Вона свідчить про прийняття студентами (інтеріоризацію) професійних цінностей, установок, їх наближення у своєму професійному розвитку до існуючих професійних соціально-психологічних стандартів.

Досліджуючи проблеми мотивації навчання ми з'ясували, що досить часто мотивацію розуміють як сукупність факторів, які стимулюють, активізують і керують процесом діяльності особистості [235, 241, 242, 243]. У нашому

матеріалі, використовуючи термін «мотив» ми розуміємо його як будь-яку спонуку, детермінантами якої є як внутрішні, так і зовнішні причини. Мотивацією ж є вся сукупність мотивів.

У більшості випадків ефективного навчання неможливо досягти без мотивації. Якщо у студентів немає внутрішньої мотивації, вони не можуть бути зацікавлені в тому, щоб вкладати власну енергію в розвиток власного навчання або в їх подальший розвиток [242, 244, 245]. Процес успішного навчання завжди пов'язаний з позитивними емоціями, внутрішньою мотивацією і самовинагородою.

Успішність професійної підготовки і становлення фахівця пов'язують зі змістом і рівнем інтенсивності прояву мотивів.

Зокрема, при вивченні мотивації вибору професії пропонується розрізняти:

- її *рівні* - соціальний та внутрішній (внутрішньо усвідомлювані та неусвідомлювані спонуки) (В.А.Ядов та ін.);

- її *відношення до діяльності* – «зовнішня» та «внутрішня» мотивація (В.Ф.Моргун, А.Величко, В.Подмарков, В.Штольберг, Є.В.Шорохова та ін.).

Для пояснення градації мотивації вибору професії, потрібно звертатися до вивчення впливу мотиваційних факторів, які визначають внутрішню бажаність чи розумну необхідність даного вибору. Зокрема, вони виділяють внутрішні фактори, до яких відносять: *власне професійні фактори* (предмет праці, процес праці, результат праці), *умови праці* (соціальні, організаційні, територіально-географічні, фізичні), *можливості, що надаються професійною сферою для реалізації позапрофесійної мети* (спілкування, психічний розвиток, збереження та зміцнення здоров'я, відпочинок і розваги, отримання матеріальних благ, досягнення бажаного соціального статусу, суспільна робота тощо) (А.І.Зеличенко, А.Г.Шмельов).

До зовнішніх мотиваційних факторів автори відносять: *фактори тиску* (вимоги об'єктивного характеру, рекомендації, поради), *фактори притягування-відштовхування* (приклади, звичні еталони «соціальної престижності»),

фактори інерції (звичні заняття, стереотипи наявних соціальних ролей).

Формування мотивації пов'язане з роботою когнітивних компонентів та емоційних явищ [246]. Вони можуть збалансовувати її оптимальність, забезпечуючи спонукальну силу шляхом посилення, послаблення, вирізнення чи приписування суб'єктивно значимої інформації новій професійній діяльності [244].

Успішність професійного становлення, на думку В.І.Ковальова визначається характеристиками сформованості мотивації, якими є сила і стійкість структурних мотивів [242]. Під «силою» мотивів розуміється глибина їх усвідомленості (розуміння, прийняття) потреби і самого мотиву. Стійкість мотиву оцінюється за його наявністю у різних видах діяльності і за збереженням його впливу на поведінку і діяльність у різних ситуаціях.

В.Вруум виходить з того, що успішність освоєння діяльності регулюється такими мотиваційними параметрами як «валентність» та «сила» (бажаність) очікування. Валентність розуміється ним як афективна орієнтація людини по відношенню до певних об'єктів, явищ та результатів. Автор визначає, що вона може бути як позитивною, так і негативною, а об'єкт, відповідно, привабливим чи непривабливим. Успішність буде відмічатися тоді, коли валентність є відмінною від нуля, а даний вибір є засобом досягнення бажаних наслідків.

Трансформувавши висновки В.Вруума до вітчизняних мотиваційних теорій, можна говорити, що його ідея полягає у тому, що мотивація вибору професії повинна бути внутрішньою. Її приналежність до даного рівня оцінюється за силою і модальністю афективних компонентів, які є репрезентантами особистісних смислів.

Результати досліджень, які проводив В.А.Ядов [247] показують, що успішність професійної діяльності спостерігається тоді, коли вибір спонукається мотивами, які мають зв'язок зі значущими ціннісними орієнтаціями та установками особистості, що також вказує на необхідність формування внутрішньої мотивованості вибору. Шляхом забезпечення внутрішньої спонукальної сили виступають ціннісні орієнтації.

Отже, доходимо до висновку, що ефективність професійної діяльності, з психологічної точки зору, тісно пов'язана з наявністю внутрішньої мотивації вибору. Мотиваційними детермінантами, які негативно впливають на процеси професійної адаптації можуть виступати: відстороненість професійної діяльності від внутрішніх смислових структур особистості, відсутність значущості дій (А.І.Зеличенко, А.Г.Шмельов, В.А.Ядов), нечіткість постановки мети (В.Д.Шадриков), невідповідність мотивів професійній діяльності, їх низькі сила та стійкість (В.І.Ковальов, В.М.Дружинін).

Тому, дослідження мотивів вибору майбутньої професії лікаря-психолога, пізнання їх структури та закономірностей утворення, дозволяє нам краще розуміти очікування студентів, враховувати їх у процесі професійної підготовки, корегувати відображуваний «образ майбутньої професії», розвивати професійну мотивацію студентів та сприяти формуванню професійної ідентичності.

Метою проведеного нами емпіричного дослідження було вивчення ціннісних, соціально-психологічних та мотиваційних детермінант обрання майбутньої професії лікаря–психолога та їх врахування у процесі формування професійної ідентичності майбутнього фахівця.

У дослідженні брали участь 78 студентів 1 курсу медико-психологічного факультету НМУ імені О.О. Богомольця. Для реалізації завдань дослідження нами було проведено опитування на основі розробленої авторської анкети, яка включала три змістовних блоки, що відображають рівні формування професійної ідентичності майбутнього лікаря-психолога, а саме: мотиваційний, соціально-психологічний, індивідуально-ціннісний.

Як було зазначено вище, однією з найвагоміших якісних детермінант особистісної ідентичності молоді людини, є вибір нею професійного спрямування. Водночас, становлення особистісної ідентичності та професійної самовизначеності, у процесі фахової підготовки, окреслення та узгодження реальних й ідеальних професійних образів є передумовою успішності фахівця у професійній спільноті [236, 237, 239].

Формування професійної ідентичності майбутнього лікаря-психолога виявляється в готовності та здатності цілеспрямовано діяти відповідно до вимог діяльності, самостійно вирішувати завдання і проблеми, що постають у процесі її реалізації, а також адекватно оцінювати перспективи власної діяльності, задля розуміння майбутніх труднощів та підвищення внутрішньої вмотивованості, бачення своїх слабких та сильних сторін у полі професії, виділення майбутніх можливостей для реалізації професійних навичок.

Професійна ідентичність ґрунтується на сформованості внутрішньої мотивації вибору професії та тісно пов'язана зі значущими ціннісними орієнтаціями та установками особистості [237, 241, 242, 244, 245, 248, 249, 251]. Відтак, дослідження внутрішньої вмотивованості вибору майбутньої професії було для нас показником готовності студентів до цілеспрямованої пізнавальної діяльності, до самостійного вирішення тих завдань, що постають у процесі її реалізації.

Дослідження внутрішніх мотиваційних детермінант обрання професії майбутніми лікарями-психологами показало, що провідними чинниками вибору професії стали внутрішні мотиви: можливість допомагати людям (86%), важливість психологічних знань у житті (56%), бажання самовдосконалення, самореалізації (46%). Серед зовнішніх мотиваційних чинників опитувані студенти відзначили: популярність та затребуваність майбутньої професії у суспільстві (67%) та поради батьків, родичів, знайомих (28%) (Малюнок1).

Малюнок 1. Мотиваційні детермінанти обрання професії лікаря-психолога

Зовнішні чинники у мотивах вибору професії підтвердилися ще й тим, що 47% респондентів вказали, що саме наявність медико-психологічного факультету та його позитивна репутація на ринку освітніх послуг (38%) сформували цілепокладання вступу до Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Водночас, як показали результати нашого дослідження, у мотивації вибору спеціальності «Медична психологія» переважають внутрішні чинники, що вказує на тісний взаємозв'язок внутрішніх психологічних структур з критеріями вибору майбутньої професії.

Майбутні лікарі-психологи продемонстрували впевненість у професійному виборі (68%), окресливши можливі сфери затребуваності лікаря-психолога у лікувальних установах. Також студенти проявили розуміння необхідності отримання професійних знань, умінь і навичок з психології та медицини для формування інтегративного підходу у наданні допомоги пацієнтові, враховуючи біопсихосоціальну модель особистості (36%). Цікавим виявився той факт, що для 31% респондентів обрання професії лікаря-психолога стало не лише особистісним переконанням у важливості даної професії та її затребуваності у суспільстві, а було вмотивоване ще й певною соціально-

значущою місією: подолання упередженого ставлення до психології в суспільстві та медицині (Малюнок 2).

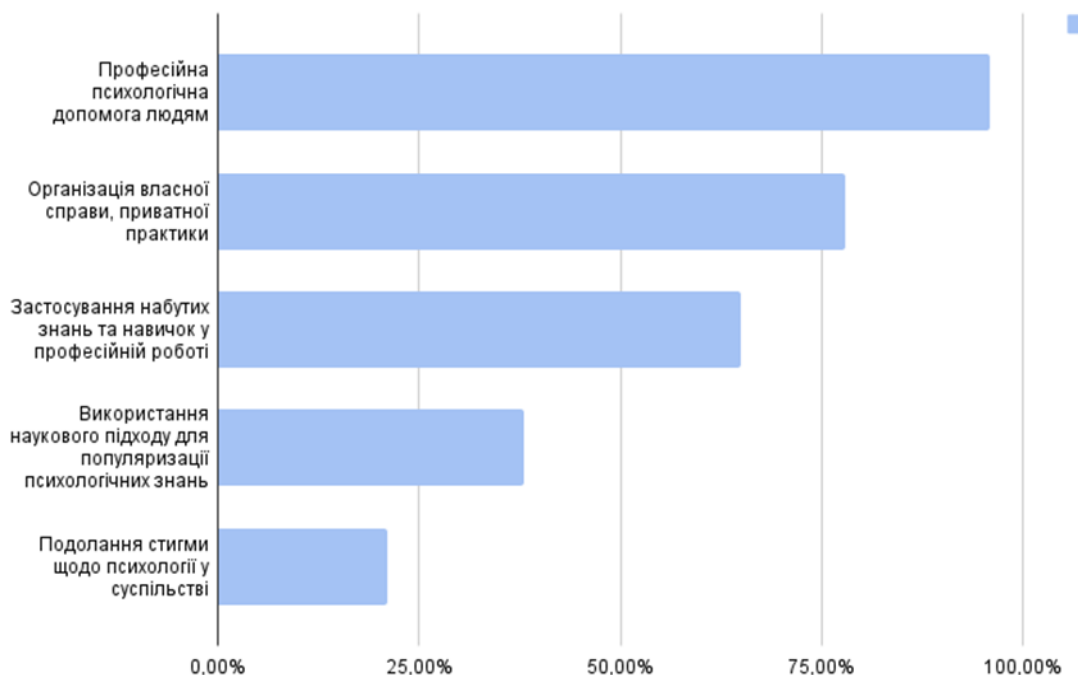

Малюнок 2. Мотиваційні детермінанти обрання для навчання медико-психологічного факультету НМУ імені О.О. Богомольця.

Результати дослідження мотиваційних детермінант вибору професії майбутніми лікарями-психологами демонструють нам усвідомлену позицію студентів щодо значущості майбутньої професії, уявлення про її практичне застосування, виділення майбутніх можливостей для реалізації фахових навичок та професійного зростання.

У продовження аналізу структури формування професійної ідентичності майбутніх лікарів-психологів нами було окремо досліджено рівень сформованості образу діяльності лікаря-психолога. Серед запропонованих варіантів основних завдань та напрямків майбутньої професійної діяльності студентами були обрані: професійна психологічна допомога людям (96%), організація власної справи, приватної практики (78%), застосування набутих знань та навичок у професійній роботі (65%). Також 37% респондентів, що професія лікаря-психолога надасть їм можливість не лише подолати певні стигми щодо неї, а й дозволить, використовуючи наукові підходи,

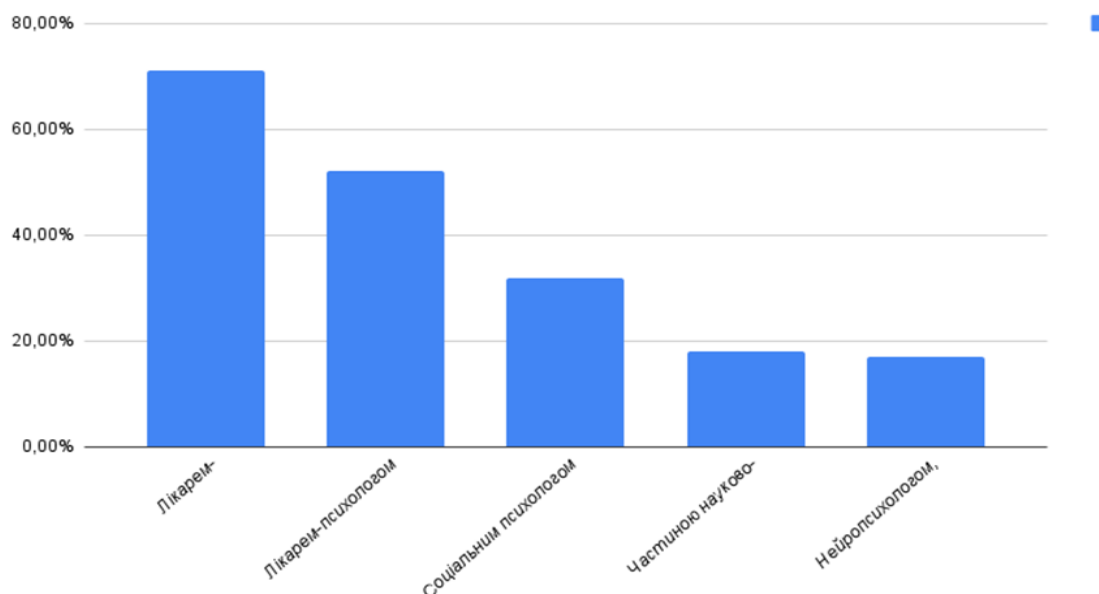
популяризувати психологічні знання, тим самим підвищуючи психологічну компетентність своїх пацієнтів (Малюнок 3).

Малюнок 3. Основні завдання майбутньої психологічної професійної діяльності.

Високі результати по вищезазначених показниках свідчать, що більшість студентів орієнтовані на практичну діяльність у медичній та психологічній сфері, ідентифікують себе медичними психологами, усвідомлюють важливість набутих знань у професійній роботі, скеровані соціально-важливими цінностями.

Обираючи напрямок психологічної діяльності, в якому б хотіли розвиватися студенти, в якому вони себе бачать у майбутньому, респонденти виділили кілька з них: лікар-психотерапевт, який працює у лікувальних установах (71%), лікар-психолог приватної практики (52%). Серед опитаних 32% опитуваних пов'язують своє майбутнє із соціальною сферою діяльності, а майже 20% студентів мають намір присвяти себе науці та стати висококваліфікованими фахівцями, частиною наукової психологічної спільноти, захистивши дисертаційне дослідження (Малюнок 4).

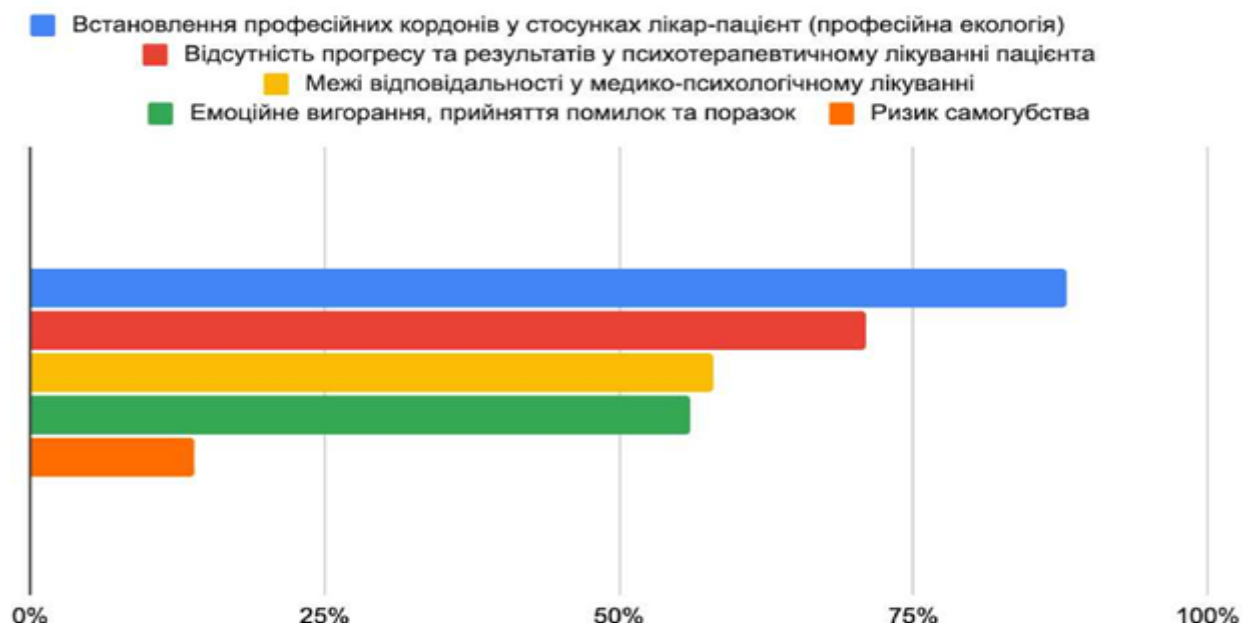

Малюнок 4. Основні соціально-психологічні орієнтації майбутніх лікарів-психологів.

Попри ідеалізований та дещо романтичний образ майбутньої професії, студентська аудиторія продемонструвала розуміння складності професійного становлення лікаря-психолога, необхідність формування відповідального ставлення до самовдосконалення, розвитку стресостійкості та виваженості у стосунках «лікар-пацієнт».

Окреслюючи найбільші ризики професійної медико-психологічної діяльності, студенти, як найскладніше завдання для фахівця, визначили встановлення професійних кордонів у стосунках «лікар-пацієнт» (88%). Професійна екологія, яка допомагає психологу не лише бути ефективним, а й зберігати психоемоційну рівновагу, виявилася, у розумінні студентів, найскладнішим завданням. Крім того, питання ефективності психотерапевтичного супроводу пацієнта, можлива відсутність прогресу та очікуваних результатів, у 71% відповідей є для наших респондентів проблемним питанням у професійній підготовці майбутнього фахівця. Важливою проблемою для студентів стало питання визначення меж відповідальності у медико-психологічному супроводі (58%), що засвідчує необхідність його обговорення у навчальному процесі. Також майбутніми лікарями-психологами було зазначено

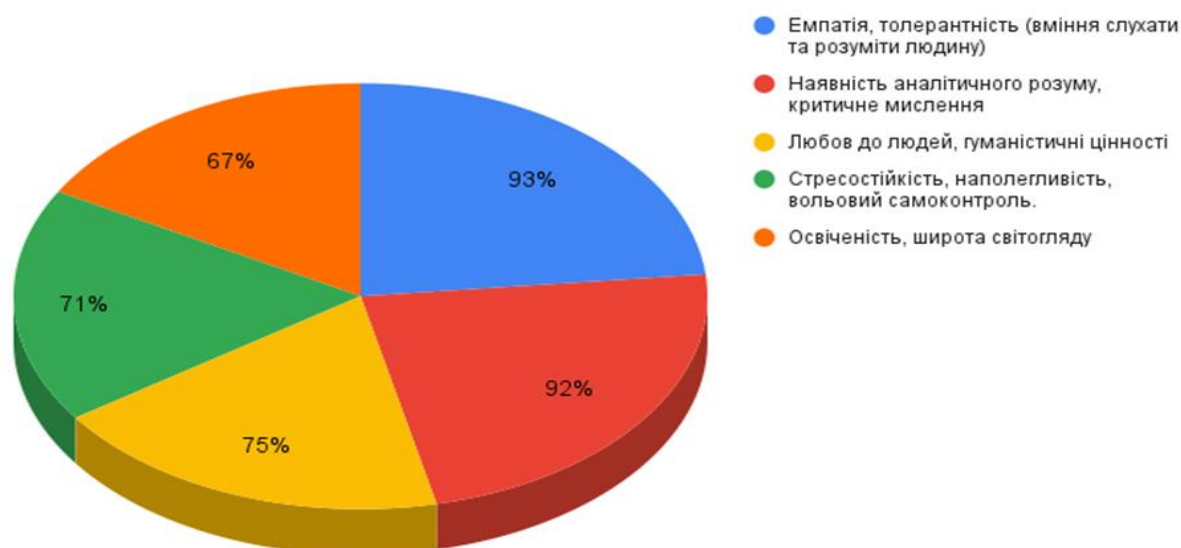
важливість проблеми емоційного вигорання, прийняття помилок та поразок власної діяльності (56%) (Малюнок 5).

Малюнок 5. Проблемні питання професійної підготовки майбутнього лікаря-психолога.

Узагальнюючи результати дослідження образу професії майбутнього лікаря-психолога, маємо констатувати, що професійні очікування студентів пов'язані не лише з соціальною привабливістю та актуальністю професії психолога, але й з усвідомленням студентами необхідності у самовдосконаленні, розумінням зони особистої професійної відповідальності та формуванням необхідних особистісних якостей, які є значущими для досягнення ефективності у психотерапевтичному супроводі пацієнта та подоланні ризиків професійного вигорання.

Успішний вибір професії – це запорука впевненості особистості, одна з провідних складових та умов щастя людини, усвідомлення своєї цінності у соціальному просторі. Зважаючи на результати нашого дослідження, необхідно зазначити, що професійне самовизначення досить складний процес, на який впливають різні чинники. У зв'язку з цим, нам вбачалось актуальним розглянути питання представленості в образі майбутньої професії індивідуально-психологічних характеристик фахівця (Малюнок 6).

Малюнок 6. Індивідуально-особистісні та ціннісні орієнтації, якими повинен володіти лікар-психолог.

Аналіз результатів дослідження якостей та професійних навичок, якими, на думку студентів, повинен володіти фахівець показав, що майбутні лікарі-психологи, в першу чергу, відзначили особистісні якості (93%), такі як емпатія, толерантність, співчуття, вірність етичним і моральним нормам, гуманістичні цінності та любов до людей (75%). Важливого значення студенти також надали сформованості у фахівця аналітичного розуму, критичного мислення та вміння синтезувати інформацію (92%). Провідними серед емоційно-вольових характеристик фахівця були визнані наступні якості: стресостійкість, наполегливість, вольовий самоконтроль (71%). Важливою характеристикою для лікаря-психолога, на думку студентів, є освіченість та широта світоглядних позицій (67%).

Характеристики мотивів вибору професії, очікування студентів щодо майбутньої діяльності та окреслені ними індивідуально-психологічні якості фахівця, демонструють, що наші респонденти не лише усвідомлюють соціальну значущість професії лікаря-психолога, а й мають чітке уявлення про її труднощі та проблеми. Водночас, у відповідях студентів прослідковується певний запит на зміст професійної підготовки, а деяка романтизація та «розмитість» у розумінні

сфери діяльності є підтвердженням необхідності цілеспрямованого формування професійної ідентичності майбутнього фахівця з метою максимально гармонійного включення у професію. Водночас, усвідомлений вибір спеціальності, окреслення можливостей, які вона надає, оцінка власних якостей і схильностей дозволяє студентові вибудувати смислові орієнтири у навчальному процесі, зрозуміти проблемні питання власної професійної підготовки та вибудувати особистий шлях професійного зростання.

Отже, обрання студентською молоддю майбутньої професії пов'язане з надзвичайною актуальністю професійної психологічної освіти лікарів-психологів особливо в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну. Підготовка кваліфікованих фахівців у галузі медичної психології потребує створення педагогічних та психологічних умов, у контексті яких відбуватиметься не лише опанування теоретичною базою наукових знань, а й формування професійної ідентичності майбутнього лікаря-психолога. При цьому студент має виступати як активний суб'єкт навчально-виховного процесу, який не лише сприймає інформацію в готовому вигляді без її активного опрацювання та переосмислення, а й є активним замовником змісту навчання через систему вибіркового дисциплін, створення освітнього середовища для власного професійного зростання. Водночас, вмотивований вибір професійного спрямування є однією з найвагоміших якісних детермінант формування професійної ідентичності майбутнього лікаря-психолога, оскільки саме під час компетентнісної орієнтації у підготовці фахівця особистість вибудовує свою поведінку, презентує власні цілі, керується власними мотивами та усвідомлює себе суб'єктом майбутньої діяльності.

Розглядаючи професійну ідентичність як сукупність цілей, мотивів і спрямованості особистості у майбутній діяльності та сформованості образу професії, ми визначили, що вибір майбутньої професії лікаря-психолога обумовлений багатьма факторами, серед яких провідними є орієнтація на гуманістичні цінності, бажання професійно здійснювати психологічну допомогу людям та бути конкурентними фахівцями на ринку праці. Мотиваційно-ціннісні

детермінанти вибору професії лікаря-психолога підкріплюються усвідомленням значущості індивідуально-психологічних особливостей фахівця, які визначатимуть не лише успішність та ефективність психологічної допомоги, а й будуть запорукою збереження його психічного здоров'я.